

ABSTRACTS

Women's Strategies against Economic Violence Case Study Bandar Abbas

Hadi Salimi*
Fatemeh Zaheri**
Fatemeh Roustaei***
Mohammad Bezleh****
Akbar Hasan Nejad Qoroli*****
Hasan Akhgar*****

Economic violence is one of the most important gender-based problems and a form of domestic violence that occurs in a hidden and invisible way against women and has negative effects on their quality of life. Currently, due to the economic situation, this type of violence is on the rise. Since it has unpleasant consequences, understanding women's coping strategies is of particular importance. Therefore, the purpose of the present study is to examine women's strategies against economic violence. The present research design was qualitative and

* Corresponding Author: Assistant Professor Counseling Department, Faculty of Humanities, Hormozgan University.

hadisalimi69@yahoo.com

** M.A in Psychology, Faculty of Humanities, Hormozgan University, Bandar Abbas, Iran.

fatemeh.zaheri1994@gmail.com

*** M.A in Counseling Department, Faculty of Humanities, Hormozgan University, Bandar Abbas, Iran.

fateme.rousta77@gmail.com

**** M.A in Department of Management, Faculty of Management, Hormozgan University, Bandar Abbas, Iran.

444bazleh@gmail.com

***** M.A in Department of Management, Faculty of Management, Hormozgan University, Bandar Abbas, Iran.

akbar.hasannezhad.75@gmail.com

*****M.A Student, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Behavioral Sciences and Mental Health, University of Rehabilitation Sciences and Social Health, Tehran, Iran.

hassanakhgar1377@gmail.com

phenomenological. The statistical population included all housewives who were victims of economic violence in Bandar Abbas; 27 housewives' women were selected using snowball sampling. Semi-structured interviews and the Economic Abuse Scale (SEA2) were applied to collect data. The data were analyzed using the Colaizzi method. In the study of women's coping strategies with their husband's economic violence, in coding and examining the main and sub-themes, 82 initial codes were initially identified, and by eliminating duplicates, 20 initial concepts remained. Then, the concepts were combined, and 6 categories were finally identified. The sub-themes were conceptually placed together, and 2 main themes were identified. The results showed that women's strategies against economic violence include two general strategies: adaptive (resilient, participatory, and planning strategies) and maladaptive (avoidance, submission, and confrontation strategies). In general, it can be concluded that victimized women may use different strategies against economic violence. Maladaptive strategies lead to temporary relief of distress, and adaptive strategies lead to reduced tension and improved conditions.

Keywords: Domestic violence, intimate partner violence, economic violence, coping strategies, women.

Introduction

One of the hidden or “invisible” forms of violence occurring within marital relationships is economic violence (Postmus et al., 2020: 1). Economic violence includes behaviors that control a person's ability to acquire, use, or maintain economic resources, thereby threatening their financial security and potential for self-sufficiency (Adams et al., 2008: 264). Research indicates that economic violence has a high prevalence. In the general population, the lifetime prevalence of economic violence experienced by women is 15.7%, which is higher than that of men at 7.1% (Kutin et al., 2017: 269). In clinical samples, various studies have reported that this rate reaches 93% (Stylianou, 2018a: 3) and 94% (Postmus et al., 2011: 411) among women.

Numerous studies have demonstrated that victims of economic violence experience a wide range of consequences on individual, interpersonal, social, and economic levels (Alkan et al., 2021: 3;

Johnson et al., 2022: 2; Eriksson & Ulmestig, 2021: 1642). In response to the adverse outcomes of economic violence, individuals attempt to cope with it through various strategies. These coping strategies include cognitive, emotional, and behavioral efforts that individuals employ when confronted with psychological stress, to overcome, endure, or minimize the consequences of distressing situations (Salehi Moghadam et al., 2024: 230). Existing research has mostly examined women's coping strategies against intimate partner violence in general, with far less focus on specific coping mechanisms related to economic violence (Yakubovich et al., 2022: 23; Renner & Hartley, 2022: 585). Iran, as a country facing high inflation and extensive economic challenges in recent years, has experienced unique conditions that have intensified economic violence within marital relationships. This is particularly since men are generally regarded as the primary breadwinners of the household (Alavi Rad & Sabbaghchi Firouzabad, 2022: 279; Daliri, 2019: 35). However, what has been neglected in previous research is the way housewives respond to this form of abuse by their husbands. Due to the lack of employment and independent income, housewives are more economically dependent on their spouses. Therefore, the present study was conducted to identify the coping strategies employed by housewives in Bandar Abbas in response to economic violence. Overall, considering the limited background and lack of research in the Iranian academic context—particularly within the socio-cultural setting of Bandar Abbas—on women's coping strategies in response to economic violence, there exists a significant theoretical and empirical gap in the existing literature. The present study, by focusing on an in-depth exploration of Iranian women's coping strategies, seeks to address this gap.

Methodology

The present study employed qualitative design using the phenomenological approach. The statistical population included all married housewives who had experienced economic violence in Bandar Abbas in 2023. Participants were selected using a snowball sampling method, resulting in 27 housewives being interviewed. The participant selection process aimed to achieve theoretical saturation.

Inclusion criteria were: having experienced economic violence based on an initial psychological assessment, obtaining a score higher than 9 on the Scale of Economic Abuse (SEA2), being a housewife with no employment, having been married for at least one year, giving full consent to participate in the interviews, and residing in Bandar Abbas. To ensure ethical standards and maintain participant confidentiality, all ethical considerations were explained at the beginning of the interview process, and the confidentiality of the data was emphasized. Given the phenomenological nature of the research topic, Colaizzi's seven-step method (1978) was employed for data analysis. To ensure the validity and reliability of the data, strategies such as member checking (reviewing the findings with participants), careful coding and categorization of concepts, and the use of an independent evaluator were implemented.

Findings

In the descriptive section, the mean age of the 27 housewives who had experienced economic abuse was 33.11 years ($SD = 6.69$). Regarding the duration of marriage, 13 participants had been married for 1–5 years, 5 for 6–10 years, 3 for 11–15 years, 2 for 16–20 years, 3 for 21–25 years, and 1 for 26–30 years. Concerning the number of children, 8 had no children, 3 had one child, 7 had two children, 6 had three children, 2 had four children, and 1 had five children. Regarding educational level, 2 participants were illiterate, 5 had completed primary school, 2 had junior high school (middle school) education, 9 held a high school diploma, and 9 had a bachelor's degree. In terms of housing type, 15 women lived in private (owned) homes, 11 in rental properties, and 1 in a government-provided residence.

In analyzing women's coping strategies with economic abuse from their husbands, a total of 82 initial codes were identified. After merging overlapping items and removing duplicates, 20 initial concepts remained. These were then synthesized into six subthemes, which were conceptually grouped into two overarching main themes. The sub-themes were conceptually placed together, and 2 main themes were identified. The results showed that women's strategies against economic violence include two general strategies: adaptive (resilient,

participatory, and planning strategies) and maladaptive (avoidance, submission, and confrontation strategies).

Table 1 – Women’s Coping Strategies Against Economic Abuse by Husband

Main Themes	Subthemes	Initial Concepts
Maladaptive Strategies	Avoidant Strategy	Concealment, indifference, sulking, crying, passivity
	Submissive Strategy	Acceptance of victim role, silence, yielding, need suppression
	Confrontational Strategy	Aggression, stubbornness, role imposition, conditional affection
Adaptive Strategies	Resilient Strategy	Patience and trust in God, accommodation
	Participatory Strategy	Negotiation and dialogue, professional counseling
	Planning Strategy	Financial management, saving, income generation

Discussion and Conclusion

This study aimed to identify the coping strategies of women in response to economic violence. The findings indicated that housewives who were victims of economic violence in Bandar Abbas utilized a variety of coping strategies, which could be categorized into two main groups: maladaptive and adaptive strategies. Maladaptive strategies primarily included withdrawal (avoidance), passive acceptance of the situation (submission), or emotional confrontation. While these strategies may offer temporary relief, they are likely to lead to the continuation of abuse and a further erosion of women’s self-esteem in the long term. In contrast, adaptive strategies—such as participation in problem-solving (dialogue and counseling), resilience (patience and accommodation), and economic planning (financial management and income generation)—though less commonly used, were associated with greater potential for empowerment and harm reduction.

In general, it can be concluded that women victims of economic abuse employ various adaptive and maladaptive coping strategies

depending on their individual, familial, and cultural circumstances. Based on this, it is recommended that women's empowerment programs in regions such as Bandar Abbas be designed and implemented at multiple levels, considering the specific socio-cultural context and economic conditions of these areas.

At the individual level, teaching effective coping skills, enhancing psychological resilience, and promoting financial empowerment through improved economic literacy and resource management training can help reduce the use of maladaptive strategies. At the structural level, supporting small-scale and locally based employment initiatives, creating income-generating opportunities tailored to the conditions of housewives, and offering economic incentives for productive activities are considered key actions. At the social level, establishing family counseling centers with a culturally sensitive approach and promoting couple therapy with a focus on the negative consequences of economic abuse can play a crucial role in reshaping the interactive patterns between spouses.

This study was subject to certain limitations. These included difficulties in accessing female victims due to fear of disclosing their experiences or potential repercussions, and the influence of cultural context on how experiences were articulated, which may have introduced some bias into the data. Moreover, due to the specific cultural characteristics of the Bandar Abbas region, the findings of this study may have limited generalizability to other areas. It is recommended that future research explore the role of individual factors such as resilience, self-esteem, and social support in shaping coping strategies. Additionally, comparative studies among women in urban, rural, and nomadic areas could offer a more comprehensive picture of this phenomenon. Furthermore, evaluating the effectiveness of educational and counseling interventions in reducing maladaptive strategies could pave the way for designing more effective support policies and programs for women who are victims of economic abuse.

References

- Adams, A. E., Sullivan, C. M., Bybee, D., & Greeson, M. R. (2008) Development of the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women*, 14, 563–588.

- Alavi Rad, A., & Sabbaghchi Firouzabad, M. (2022) Investigating the sudden changes in the money on the welfare cost of inflation in Iran. *Journal of Applied Economics Studies in Iran*, 11(42), 279-313.
- Alkan, Ö., Özar, Ş., & Ünver, Ş. (2021) Economic violence against women: A case in Turkey. *PLoS one*, 16(3), e0248630.
- Colaizzi, P. F. (1978) Psychological research as the phenomenologist views it. In: Valle RS, King M, editors. *Existential-phenomenological alternatives for psychology*. New York: Oxford University Press.
- Daliri, H. (2019) Identifying the effective economic variables on divorce in Iran. *Women's Studies Sociological And Psychological*, 17(2), 35-62.
- Eriksson, M., & Ulmestig, R. (2021) "It's not all about money": Toward a more comprehensive understanding of financial abuse in the context of VAW. *Journal of interpersonal Violence*, 36(3-4), NP1625-1651NP.
- Johnson, L., Chen, Y., Stylianou, A., & Arnold, A. (2022) Examining the impact of economic abuse on survivors of intimate partner violence: a scoping review. *BMC public health*, 22(1), 1014.
- Kutin, J., Russell, R., & Reid, M. (2017) Economic abuse between intimate partners in Australia: prevalence, health status, disability and financial stress. *Australian and New Zealand journal of public health*, 41(3), 269-274.
- Postmus J. L., Hoge G. L., Breckenridge J., Sharp-Jeffs N., Chung D. (2020) Economic abuse as an invisible form of domestic violence: A multicountry review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(2), 261–283.
- Postmus, J. L., Plummer, S. B., McMahon, S., Murshid, N. S., & Kim, M. S. (2011) Understanding economic abuse in the lives of survivors. *Journal of interpersonal violence*, 27(3), 411-430.
- Renner, L. M., & Hartley, C. C. (2022) Women's perceptions of the helpfulness of strategies for coping with intimate partner violence. *Journal of family violence*, 37(4), 585-599.
- Salehi Moghadam, F., Nikorad, M., Moharer Sanagouye, G., Madadi, P., & Alimardani, S. (2024) Predicting marital intimacy based on infertility stigma and coping strategies in infertile women. *Applied Family Therapy Journal (AFTJ)*, 5(1), 229-237.
- Stylianou, A. M. (2018a) Economic abuse within intimate partner violence: a review of the literature. *Violence and Victims*, 33(1), 3-22.
- Yakubovich, A. R., Bartsch, A., Metheny, N., Gesink, D., & O'Campo, P. (2022) Housing interventions for women experiencing intimate partner violence: a systematic review. *The Lancet Public Health*, 7(1), e23-e35.

فصلنامه علمی «پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی»

شماره چهاردهم، زمستان ۱۴۰۳: ۱-۳۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۲

نوع مقاله: پژوهشی

راهبردهای زنان در برابر خشونت اقتصادی همسر^۱

هادی سلیمی*

فاطمه زاہری**

فاطمه روستایی***

محمد بذله****

اکبر حسن‌نژاد قورولی*****

حسن اخگر*****

چکیده

بدرفتاری اقتصادی، یکی از معضلات مهم مبتنی بر جنسیت و از اشکال خشونت خانگی است که به صورت پنهان و نامرئی علیه زنان رخ می‌دهد و بر کیفیت زندگی آنان، تأثیرات منفی دارد. در حال حاضر با توجه به وضعیت اقتصادی، این نوع خشونت رو به افزایش است. هدف پژوهش حاضر، بررسی راهبردهای زنان در

۱. این مقاله حاصل طرح شهید احمدی روشن بنیاد نخبگان است و تمام منابع مالی و هزینه اجرای طرح (به غیر از هزینه انتشار مقاله) تماماً بر عهده بنیاد نخبگان استان هرمزگان بوده است.

* نویسنده مسئول: استادیار گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه هرمزگان، ایران

hadisalimi69@yahoo.com

** دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران

fatemeh.zaheri1994@gmail.com

*** دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران

fateme.rousta77@gmail.com

**** دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد گروه مدیریت، دانشکده مدیریت، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران

444bazleh@gmail.com

***** دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد گروه مدیریت، دانشکده مدیریت، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران

akbar.hasannezhad.75@gmail.com

***** دانشجوی کارشناسی‌ارشد گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده علوم رفتاری و سلامت

hassanakhgar1377@gmail.com

روان، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران

برابر خشونت اقتصادی است. طرح پژوهش حاضر، کیفی و از نوع پدیدارشناسی بود. جامعه آماری شامل کلیه زنان خانه‌دار قربانی خشونت اقتصادی شهر بندرعباس بود که ۲۷ نفر به روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختار یافته و مقیاس خشونت اقتصادی (SEA2) استفاده شد. داده‌ها با استفاده از روش کلاریزی تحلیل شدند. در بررسی راهبردهای مقابله‌ای زنان با بدرفتاری اقتصادی همسر، گذگاری، در نهایت ۶ مقوله شناسایی شد. مضامین فرعی از نظر مفهومی در کنار هم قرار گرفتند و ۲ مضمون اصلی شناسایی شد. نتایج نشان داد که راهبردهای زنان در برابر خشونت اقتصادی شامل دو راهبرد کلی سازگار (راهبردهای تاب‌آورانه، مشارکتی و برنامه‌ریزی) و ناسازگار (راهبردهای اجتنابی، تسلیمی و رویارویی) است. به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که زنان قربانی ممکن است از راهبردهای مختلفی در برابر خشونت اقتصادی استفاده کنند. راهبردهای ناسازگار به تسکین موقت آشفتگی و راهبردهای سازگار به کاهش تنش و بهبود شرایط منجر می‌شود.

واژه‌های کلیدی: خشونت خانگی، خشونت شریک صمیمی، خشونت اقتصادی، راهبردهای مقابله و زنان.

مقدمه

یکی از آسیب‌هایی اجتماعی بسیار مخرب، خشونت زناشویی یا همان خشونت شریک صمیمی (IPV)^۱ است و به معنای هرگونه بدرفتاری در یک رابطه صمیمانه تعریف می‌شود که می‌تواند آسیب‌های مختلف به افراد آن رابطه وارد کند. این تعریف شامل پرخاشگری/ بدرفتاری جسمی، جنسی و روانی یا هر نوع رفتار کنترل‌کننده می‌شود (Krug et al, 2002: 2). این نوع خشونت، پدیده‌ای شایع در سراسر جهان است؛ به طوری که حدود یک‌چهارم زنان در طول زندگی خود، یکی از اشکال آن را تجربه می‌کنند (Meyer et al, 2024: 1). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که خشونت زناشویی تحت تأثیر هنجارهای فرهنگی و اقتدار مردانه است و در این میان زنان بیشتر قربانی خشونت زناشویی می‌شوند (Bibi et al, 2025: 66; Laskey, 2019: 1). در ایران، مطالعات نشان می‌دهد که ۵۹٪ زنان خشونت زناشویی را تجربه می‌کنند که شامل ۲۵٪ خشونت جسمی، ۵۰٪ خشونت روانی و ۲۰٪ خشونت جنسی است. این آمار که بالاتر از میانگین جهانی است، نشان‌دهنده الگوی فرهنگی خاصی از خشونت خانگی در کشور است (Dehkordi & Heydari, 2024: 1).

علی‌رغم شکل‌های مختلف خشونت زناشویی بر اساس پژوهش‌های مختلف، تصور غالب از خشونت زناشویی، شکل خشونت جسمانی آن است که به‌ویژه در تحقیقات و گزارش‌های رسانه‌ای به آن پرداخته می‌شود. با این حال یکی از شکل‌های پنهان یا «نامرئی» بدرفتاری که در روابط زناشویی رخ می‌دهد، بدرفتاری اقتصادی^۲ است (Postmus et al, 2020: 1). بدرفتاری اقتصادی، شکل خاصی از خشونت است و نباید آن را به عنوان زیرمجموعه بدرفتاری یا خشونت روان‌شناختی در نظر گرفت (Stylianou, 2018a: 4). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که بدرفتاری اقتصادی با انواع خشونت‌های زناشویی رابطه دارد و می‌تواند به عنوان نوع خاصی از خشونت در نظر گرفته شود (Gibbs et al, 2018: 2; Serpa Pimentel et al, 2021: 1). بدرفتاری اقتصادی شامل رفتارهایی است که توانایی فرد را برای به دست آوردن، استفاده یا حفظ منابع اقتصادی کنترل می‌کند و در نتیجه امنیت اقتصادی و پتانسیل خودکفایی آنها را تهدید می‌کند (Adams et al, 2008: 1).

1. intimate partner violence
2. economic abuse

264). این نوع بدرفتاری می‌تواند انواع مختلفی از رفتارهای کنترل‌کننده و تاکتیک‌ها را شامل شود که باعث می‌شود قربانی از نظر اقتصادی وابسته و از نظر اجتماعی منزوی شود (Adams & Beeble, 2019: 517).

به دنبال شناسایی الگوهای بدرفتاری اقتصادی، پژوهش‌ها سه الگوی کنترل اقتصادی^۱، استثمار اقتصادی^۲ و ممانعت از اشتغال^۳ را شناسایی کرده‌اند. کنترل اقتصادی شامل نظارت، دیکته کردن و جلوگیری قربانی برای استفاده و بهره بردن از منابعی است که از قبل در اختیار دارد؛ استثمار اقتصادی نیز بهره‌برداری اجباری و سوءاستفاده از منابع و امکانات اقتصادی شخص قربانی است و ممانعت از اشتغال به معنای مانع‌تراشی در جهت رفتارهایی است که باعث اشتغال و استقلال اقتصادی قربانی می‌شود (Adams & Beeble, 2019: 518-519; Postmus et al, 2015: 700).

پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بدرفتاری اقتصادی شیوع بالایی دارد. در جمعیت عادی، شیوع مادام‌العمر تجربه بدرفتاری اقتصادی در زنان با ۱۵/۷٪، بیشتر از مردان با ۷/۱٪ بود (Kutin et al, 2017: 269) و در نمونه‌های بالینی پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که این میزان در زنان ۹۳٪ (Stylianou, 2018a: 3) و ۹۴٪ (Postmus et al, 2011: 411) بوده است. در ایران پژوهش‌های محدودی به مطالعه بدرفتاری اقتصادی پرداخته‌اند. میزان شیوع شاخص کلی خشونت (فیزیکی، روانی، اقتصادی، کلامی و جنسی) در میان زوجین در جامعه ایرانی، ۸۱/۱٪ گزارش شده است (سوهانیان حقیقی و فیضی، ۱۴۰۱: ۱۵). نتایج مطالعه سلیمی^۴ و همکاران (۲۰۲۳) نشان داد که حدود ۸۲/۲٪ از زنان مورد بدرفتاری اقتصادی همسر خود قرار گرفته‌اند که این میزان، بیانگر شیوع بالای بدرفتاری اقتصادی در ایران است که متأسفانه به دلیل ساختارهای فرهنگی و اجتماعی ایران، این زنان هستند که عمدتاً چنین بدرفتاری را تجربه می‌کنند.

همچنین صحرائیان^۵ و همکاران (۲۰۱۵) دریافته‌اند که بین ۵۰ تا ۶۶ درصد از زنانی که همسران آنها به دلیل بیماری روان‌پزشکی در بیمارستان بستری بودند، حداقل

1. economic control
2. economic exploitation
3. employment sabotage
4. Salimi
5. Sahraian

«گاهی» بدرفتاری اقتصادی را تجربه کرده‌اند.

پیامدهای بدرفتاری اقتصادی می‌تواند شکل‌های متعدد به خود بگیرد و آسیب جدی به فرد قربانی وارد کند (Kaittila et al, 2024: 426; Voth Schrag et al, 2019: 222; Adams & Beeble, 2019: 520-523). به طور کلی پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که قربانیان بدرفتاری اقتصادی در سطوح مختلف فردی، بین‌فردی، اجتماعی و اقتصادی، آسیب‌های متعددی را تجربه می‌کنند (Johnson et al, 2022: 2; Alkan et al, 2021: 3; Eriksson & Ulmestig, 2021: 1642; Clemente-Teixeira et al, 2022: 2; Lin et al, 2023: 434). با توجه به پیامدهایی که بدرفتاری اقتصادی دارد، افراد سعی می‌کنند به نوعی با بدرفتاری اقتصادی مقابله کنند. تلاش‌های عقلانی، عاطفی و رفتاری که افراد هنگام مواجهه با فشارهای روانی برای غلبه، تحمل و یا به حداقل رساندن پیامدهای موقعیت‌های آشفته‌کننده به کار می‌گیرند، راهبردهای مقابله نام دارد (Salehi Moghadam et al, 2024: 230).

تحقیقات موجود عمدتاً به بررسی راهبردهای مقابله‌ای زنان در برابر خشونت زناشویی به صورت کلی پرداخته‌اند و کمتر به راهبردهای ویژه مقابله با خشونت اقتصادی توجه شده است. مطالعات نشان می‌دهد که زنان در شرایط خشونت زناشویی از راهبردهای متنوعی برای مقابله با موقعیت استفاده می‌کنند. برخی از این راهبردها مانند جست‌وجوی حمایت اجتماعی، پیگیری مسیرهای قانونی و تلاش برای استقلال مالی، معمولاً نتایج مطلوب‌تری در پی دارند و می‌توانند به بهبود پایدار شرایط منجر شوند. در مقابل، راهبردهایی نظیر انکار مشکل، سکوت اختیار کردن یا تحمل مداوم خشونت، اغلب کارایی کمتری دارند و ممکن است به تداوم چرخه خشونت بینجامد. انتخاب و اثربخشی این راهبردها به عوامل متعددی وابسته است که از جمله می‌توان به دسترسی به منابع حمایتی، میزان استقلال مالی، سطح آگاهی از حقوق فردی و شدت و مدت خشونت اشاره کرد (Yakubovich et al, 2022: 23; Renner & Hartley, 2022: 585; Wood et al. 2021: 61; Moustafa et al, 2022: 839).

زنان در شرایط بدرفتاری یا خشونت اقتصادی از راهبردهای متنوعی برای مدیریت این وضعیت استفاده می‌کنند. برخی از این راهبردها، متمرکز بر مدیریت منابع مالی است، مانند پس‌انداز پنهانی، جداسازی دارایی‌ها یا ایجاد حساب‌های بانکی مستقل.

برخی دیگر از زنان با اتخاذ راهکارهای ارتباطی و مذاکره‌ای سعی در بهبود شرایط دارند، از جمله بیان نیازهای مالی به نام فرزندان یا جلب حمایت خانواده. در سطحی دیگر، تلاش برای کسب استقلال مالی از طریق اشتغال، آموزش و توسعه مهارت‌ها نیز به عنوان راهبردی بلندمدت مورد استفاده قرار می‌گیرد. این راهبردها عمدتاً با هدف کاهش وابستگی مالی و افزایش اختیارات فردی پیگیری می‌شوند (Chowbey et al, 2017: 12). به طور خاص، در موارد خشونت اقتصادی که زنان با محدودیت‌های مالی مضاعف روبه‌رو هستند، امکان استفاده از راهبردهای مؤثر اغلب با چالش‌های بیشتری همراه است. با توجه به مطالعات بسیار محدود در این زمینه، این واقعیت، لزوم پژوهش بیشتر و توسعه سازوکارهای حمایتی ویژه و برنامه‌های توانمندسازی اقتصادی را برای این گروه از زنان پررنگ می‌سازد (Haifley, 2021: 82-90).

تحقیقات نشان می‌دهد که بدرفتاری اقتصادی در شرایط فشارهای اقتصادی و در جوامعی با هنجارهای جنسیتی قوی‌تر که مردان نقش اصلی نان‌آوری را بر عهده دارند، شدت بیشتری می‌یابد (Adams & Beeble, 2019: 520-523). این مسئله در کنار افزایش جهانی نرخ تورم و پیامدهای اقتصادی آن، بستر مناسبی برای بروز اشکال مختلف خشونت اقتصادی در کشورهای با درآمد پایین فراهم می‌آورد (ر.ک: Chatterji et al, 2025). در این میان، ایران به عنوان کشوری با نرخ تورم بالا و چالش‌های اقتصادی گسترده در سال‌های اخیر، شرایط ویژه‌ای را تجربه می‌کند که در آن به علت اینکه مردان عمدتاً نان‌آور اصلی خانه هستند، می‌تواند منجر به تشدید بدرفتاری اقتصادی از سوی آنان در روابط زناشویی شود (Alavi Rad & Sabbaghchi Firouzabad, 2022: 279; Daliri, 2019; 35).

شهر بندرعباس به عنوان یکی از مناطق مهم جنوب کشور، با ویژگی‌های فرهنگی و اقتصادی خاص خود، نمونه‌ای شاخص برای بررسی این پدیده محسوب می‌شود. ترکیب ساختارهای سنتی و هنجارهای مردسالارانه با فشارهای اقتصادی نوین در این منطقه می‌تواند باعث بروز بدرفتاری یا خشونت اقتصادی شود. اما آنچه تاکنون مورد توجه پژوهشگران قرار نگرفته است، نحوه پاسخ زنان خانه‌دار به این نوع از بدرفتاری همسر است؛ زیرا زنان خانه‌دار به دلیل نداشتن اشتغال و کسب درآمد از نظر اقتصادی بیشتر به همسر خود وابسته هستند. از سوی دیگر، با توجه به تفاوت‌های فرهنگی ایران با

دیگر کشورها، نمی‌توان یافته‌های تحقیقات خارجی را به طور کامل به این بافت تعمیم داد. بنابراین پژوهش حاضر در راستای درک عمیق‌تر راهبردهای مقابله‌ای زنان خانه‌دار و طراحی مداخلات فرهنگی- اجتماعی مناسب با بافت و نیز کمک به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در طراحی راهکارهای مؤثر برای کاهش این نوع خشونت و حمایت از قربانیان با هدف شناسایی راهبردهای مقابله‌ای زنان خانه‌دار بندرعباس در برابر بدرفتاری اقتصادی انجام شد.

پیشینه پژوهش

در بررسی پیشینه پژوهش، بیشتر مطالعات داخلی و خارجی بر انواع دیگر خشونت زناشویی متمرکز شده‌اند و کمتر خشونت یا خشونت اقتصادی را بررسی کرده‌اند (Dehkordi & Heydari, 2024: 1; Yakubovich et al, 2022: 23; Renner & Hartley, 2022: 839; Moustafa et al, 2022: 839; Wood et al, 2021: 61; 585). از این رو سعی شده است در بررسی پیشینه بیشتر به مطالعات مرتبط با خشونت اقتصادی پرداخته شود. اخیراً پژوهش‌ها روی خشونت اقتصادی متمرکز شده‌اند. در واقع با مفهوم‌سازی خشونت اقتصادی و ساخت و اعتباریابی ابزاری برای آن، زمینه پژوهشی خوبی برای بررسی دقیق‌تر آن ایجاد شده است (ر.ک: Adams et al, 2008; Postmus et al, 2015; Adams & Beeble, 2019; Salimi et al, 2023).

با معرفی خشونت اقتصادی، بسیاری از پژوهش‌ها به دنبال شناسایی فراوانی، عوامل مرتبط و زمینه‌ساز، پیامدها و نیز راهکارهای مقابله با خشونت اقتصادی حرکت کرده‌اند. در رابطه با شیوع خشونت اقتصادی، پژوهش‌های خارجی نشان داده‌اند که سطح آن در جوامع بالاست؛ به طوری که شیوع مادام‌العمر خشونت اقتصادی در میان زنان چینی، ۲۳/۱٪ و زنان سریلانکا، ۲۶/۶٪ است (Postmus et al, 2022: 13126). در غنا، این میزان ۴۲٪ (Tenkorang & Owusu, 2019: 344)، در ترکیه ۲۷/۲٪ (Alkan et al, 2021: 10)، در میان زنان هلندی ۴۲/۹٪ (Van Gelder et al, 2021: 100)، در هند ۲۳٪ (Kanougiya et al, 2021: 5) و در قرقیزستان ۸۹٪ (Jiwatram-Negrón et al, 2018: 361) است. در ایران نیز سطح آن بالا و حدود ۸۲/۲۱٪ گزارش شده است (Salimi et al, 2023: 12078). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که خشونت اقتصادی در روابط صمیمی معمولاً در بستر

مجموعه‌ای از عوامل فردی، بین‌فردی، اجتماعی و ساختاری شکل می‌گیرد. از جمله عوامل زمینه‌ساز می‌توان به نگرش‌های جنسیتی سنتی و مردسالارانه اشاره کرد که مالکیت مرد بر منابع اقتصادی خانواده و کنترل تصمیم‌های مالی را توجیه می‌کند (Chatterji et al, 2025: 1). همچنین عوامل فردی مانند پایین بودن سطح تحصیلات و سواد مالی زنان، نداشتن شغل یا درآمد مستقل و وابستگی اقتصادی به شریک زندگی، شرایط را برای اعمال کنترل اقتصادی توسط طرف مقابل فراهم می‌سازد (ر.ک: Ahmad et al, 2023; Salimi et al, 2023). از سوی دیگر در سطح ساختاری، نبود حمایت‌های قانونی و نهادینه برای حفاظت از حقوق مالی زنان، فقدان دسترسی کافی به منابع حمایتی و خدمات اجتماعی و نبود سیاست‌های توانمندساز اقتصادی، از جمله موانعی است که موجب تداوم و تشدید خشونت اقتصادی می‌شود.

در راستای بررسی پیشینه پژوهش‌های مرتبط با هدف پژوهش حاضر و راهبردهای مقابله‌ای زنان در برابر خشونت اقتصادی، نتایج نشان می‌دهد که بیشتر پژوهش‌ها به بررسی راهبردهای مقابله‌ای زنان در برابر انواع دیگر خشونت‌ها و بدرفتاری‌ها متمرکز بوده‌اند (ر.ک: Yakubovich et al, 2022; Renner & Hartley, 2022; Wood et al, 2021; Cheng et al, 2022).

فروغ‌زاده و همکاران (۱۴۰۳) نشان دادند که زنان در مواجهه با خشونت از هر دو راهبرد فعالانه (تلاش برای مذاکره و رفع مشکل، گذر از خطوط قرمز فرهنگی با دیدگاه تسلط مردان بر زنان، موافقت نکردن با خواسته‌های همسر، توسل به اقدامات حقوقی و قانونی) و منفعلانه (سکوت، عدم رویارویی مستقیم، صبر و تحمل، پناه بردن به دیگران، اعتقاد به تقدیر و سرنوشت، چشم‌پوشی و تغافل) استفاده می‌کنند.

قادرزاده (۱۴۰۳) در پژوهشی کیفی به شناسایی بسترها، تجربه و درک، راهبردها و پیامدهای خشونت جنسیتی در زندگی زنان ساکن سنندج پرداخت. نتایج نشان داد که زنان بر اساس تجربه‌های خود از خشونت، راهبردهایی شامل «تقدیرگرایی و انقیادپذیری»، «مذاکره»، «گریز» و «کنشگری» را به کار می‌گیرند.

سبزه‌ای و روشن‌پور (۱۴۰۲) در مطالعه زنان حاشیه‌نشین شهر خرم‌آباد نشان دادند که راهبردهای زنان در برابر خشونت شامل درخواست کمک از شبکه‌های حمایتی خانواده و خویشاوندان، تحمل و کنار آمدن، انزوا و کناره‌گیری، مقاومت و چاره‌جویی است.

هدی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهش خود دریافتند که زنان از استراتژی‌های اصلاحی، استقلال طلبانه، اعتراضی، تنبیهی، رهایی، حذفی، تدافعی، تهاجمی، آگاهی بخشی و پیشگیرانه در مواجهه با نابرابری‌ها، تبعیض‌ها و خشونت‌ها استفاده می‌کنند.

نوشیروانی شریف‌آباد و همکاران (۱۴۰۱) با هدف شناخت راهبردهای مقابله‌ای زنان آسیب‌دیده از خشونت خانگی همسران در یزد نشان دادند که این راهبردها شامل اجتنابی، تسلیمی، هیجانی، رقابت‌جویی، جنگ فرسایشی، و در دو مقوله اصلی شامل راهبردهای تخریب‌گرا و سازگارانه در چهار زمینه فردی، زوجی، خانوادگی و اجتماعی است.

به طور کلی در بررسی راهبردهای مقابله‌ای زنان، پژوهش‌های فراوانی وجود دارد که نشان داده‌اند زنان در برابر خشونت زناشویی از راهبردهای مقابله‌ای مختلفی استفاده می‌کنند که عمدتاً می‌توان آنها را در دو دسته کارآمد و ناکارآمد قرار داد. همچنین برخی از زنان سعی می‌کنند از منابع قانونی و رسمی و برخی از منابع غیر رسمی برای مقابله با خشونت زناشویی استفاده کنند (Wood et al, 2021: 61). در زمینه راهبردهای زنان در برابر بدرفتاری اقتصادی، تنها یک پژوهش یافت شد. چویی و همکاران، چهار گونه راهبرد مقابله‌ای را در مواجهه زنان با بدرفتاری اقتصادی شناسایی کرده‌اند (Chowbey et al, 2017: 12):

۱. راهبردهای مادی^۱: زنان با استفاده از روش‌هایی چون پس‌انداز پنهانی، ایجاد حساب‌های بانکی محرمانه، جداسازی دارایی‌ها و استقراض از شبکه‌های خویشاوندی، سعی در کاهش وابستگی مالی به شریک زندگی خود دارند.
۲. راهبردهای مواجهه‌ای^۲: شامل واکنش‌های کلامی، عاطفی و رفتاری است. برخی زنان با بیان نیازهای مالی به نام فرزندان یا استفاده از امتناع از انجام برخی وظایف خانگی (که ممکن است با خطر خشونت فیزیکی همراه باشد) به مقابله می‌پردازند.
۳. راهبردهای میانجی‌گری^۳: بسیاری از زنان از شبکه‌های خانوادگی برای میانجی‌گری استفاده می‌کنند. هرچند تمایل به این راهبرد در میان زنان با پایگاه اجتماعی-اقتصادی پایین‌تر، کمتر مشاهده شده است.

۴. راهبردهای توسعه‌ای^۱: زنان از طریق اشتغال، آموزش، توسعه مهارت‌های مالی و گسترش شبکه‌های اجتماعی به دنبال استقلال مالی پایدار هستند. این راهبردها هرچند زمان‌برند، اثرات ماندگارتری دارند. به طور کلی، با توجه به پیشینه محدود و فقدان مطالعه در بافت بندرعباس در زمینه راهبردهای مقابله‌ای زنان با بدرفتاری یا خشونت اقتصادی، خلأ تجربی چشمگیری در ادبیات موجود احساس می‌شود که پژوهش حاضر با تمرکز بر واکاوی راهبردهای مقابله‌ای زنان در بندرعباس، در پی پاسخگویی به آن است.

مبانی نظری

نظریه مقابله

نظریه مقابله^۲ که لازاروس و فولکمن^۳ (۱۹۸۴) مطرح کرده‌اند، به عنوان مبنای نظری در تحلیل رفتارهای مقابله‌ای زنان در برابر بدرفتاری اقتصادی به کار می‌رود. این نظریه بر اساس مفروضاتی استوار است که افراد برای کاهش استرس ناشی از چالش‌های زندگی از مجموعه‌ای از راهبردهای روان‌شناختی و رفتاری بهره می‌برند. در این زمینه، دو نوع اصلی راهبرد مقابله‌ای شناسایی شده است: مقابله مبتنی بر مسئله^۴ و مقابله مبتنی بر هیجان^۵. مقابله مبتنی بر مسئله به اقداماتی اشاره دارد که فرد برای تغییر یا حل مشکلات به کار می‌برد. در برابر بدرفتاری اقتصادی، این نوع مقابله می‌تواند شامل اقداماتی همچون استقلال مالی از طریق پس‌انداز، ایجاد حساب‌های بانکی پنهان یا جلب حمایت از شبکه‌های خانوادگی باشد. در مقابل، مقابله مبتنی بر هیجان بر کاهش استرس‌های روانی و عاطفی ناشی از فشارهای اقتصادی تأکید دارد و شامل رفتارهایی مانند سکوت، صبر، تحمل یا توسل به اعتقادات مذهبی است. زنان ممکن است از هر دو نوع مقابله به طور هم‌زمان استفاده کنند؛ به‌ویژه در مواجهه با بدرفتاری اقتصادی، ترکیب این راهبردها می‌تواند به آنها کمک کند تا علاوه بر کاهش استرس روانی، توانایی

-
1. Developmental
 2. Coping Theory
 3. Lazarus & Folkman
 4. problem-focused coping
 5. emotion-focused coping

مقابله با مشکلات اقتصادی و حفظ استقلال خود را افزایش دهند (ر.ک: Lazarus & Folkman, 1984).

نظریه منابع

نظریه منابع^۱ را نخستین بار گود^۲ مطرح کرد. این نظریه از نخستین رویکردهای نظری بود که به طور مستقیم برای تحلیل خشونت خانگی به کار رفت و بر این اصل استوار است که قدرت و کنترل بر منابع، عامل اصلی در ایجاد و تداوم خشونت در روابط خانوادگی است. به زعم گود، خشونت، محصول نابرابری در دسترسی به منابع اجتماعی و اقتصادی است و افراد در یک نظام اجتماعی به میزان دسترسی خود به منابع، قدرت اعمال کنترل بر دیگران را نیز دارند. این نظریه معتقد است که خشونت، زمانی احتمال بیشتری دارد که یک فرد احساس کند در دستیابی به اهداف خود از راه‌های مشروع، ناکام مانده و از خشونت به عنوان ابزار نهایی استفاده کند. در این چارچوب، نابرابری‌های اقتصادی و عدم تعادل قدرت بین زوج‌ها، یکی از زمینه‌های اصلی خشونت خانگی، از جمله بدرفتاری اقتصادی است. مردانی که منابع بیشتری در اختیار دارند (نظیر درآمد، تحصیلات و موقعیت شغلی) ممکن است از این برتری برای اعمال کنترل اقتصادی بر همسران خود استفاده کنند و در مقابل، مردانی که از منابع کمتری برخوردارند نیز ممکن است برای جبران این احساس ضعف و ناکامی به خشونت متوسل شوند. بر اساس این نظریه، زنان در خانواده‌های دارای نابرابری اقتصادی، برای مقابله با بدرفتاری اقتصادی همسران خود، به راهبردهایی همچون پس‌انداز پنهانی، اشتغال مستقل، گسترش شبکه‌های اجتماعی حمایتی و حتی اقدام‌های میانجی‌گرانه یا مقابله‌ای روی می‌آورند. این راهبردها در واقع تلاش‌هایی برای بازتعریف قدرت درون خانواده و کاهش وابستگی اقتصادی هستند که نشان از کارکرد دفاعی زنان در برابر ساختار نابرابر قدرت دارد (ر.ک: Alsawalqa, 2020).

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، کیفی و از نوع پدیدارشناسی بود. هدف این روش علمی،

1. Resources Theory
2. Goode

شناخت و بیان صریح پدیده‌هایی است که افراد در یک موقعیت خاص درک می‌کنند. پدیدارشناسی به توصیف معنای یک پدیده یا مفهوم از دیدگاه برخی افراد، مطابق با تجربه‌های منحصر به فردشان از آن پدیده می‌پردازد. بنابراین در پی درک تجارب متداول برخی افراد است. جامعه آماری شامل تمامی زنان متأهل خانه‌دار و قربانی بدرفتاری یا خشونت اقتصادی شهر بندرعباس در سال ۱۴۰۲ بود. نمونه‌ها به روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. این روش نمونه‌گیری به گونه‌ای بود که افراد موجود در مطالعه، نفر بعدی را معرفی می‌کردند. از این رو ۲۷ زن خانه‌دار قربانی، انتخاب و مورد مصاحبه قرار گرفتند.

زنان خانه‌دار به این دلیل انتخاب شدند که اشتغال زنان، هرچند به طور کامل مانع بدرفتاری اقتصادی نمی‌شود، ولی بنظر می‌رسد تا حد زیادی می‌تواند از شدت و گستره آن بکاهد. زنان شاغل به واسطه داشتن درآمد مستقل و دسترسی به منابع اقتصادی، امکان بیشتری برای مقاومت در برابر بدرفتاری اقتصادی همسر دارند. در مقابل، زنان خانه‌دار به دلیل وابستگی اقتصادی کامل به همسر، بیشتر در معرض اشکال مختلف بدرفتاری اقتصادی قرار دارند. از این رو انتخاب زنان خانه‌دار به عنوان گروه هدف، امکان تمرکز عمیق‌تر بر ابعاد ساختاری خشونت اقتصادی و نیز راهبردهای مقابله‌ای خاص این گروه را فراهم می‌آورد.

فرایند انتخاب مشارکت‌کنندگان با هدف دستیابی به اشباع نظری انجام شد. در پژوهش حاضر، حدوداً از مصاحبه‌شونده پانزدهم به بعد، محتوای داده‌ها به تدریج مشابه و فاقد نکات جدید بود. با این حال برای اطمینان از کفایت داده‌ها و تقویت اعتبار پژوهش، فرآیند مصاحبه تا نفر بیست‌وهفتم ادامه یافت.

ملاک‌های ورود به مطالعه شامل تجربه بدرفتاری یا خشونت اقتصادی مطابق با ارزیابی روان‌شناختی اولیه، کسب نمره‌ای بالاتر از ۹ در مقیاس بدرفتاری اقتصادی (SEA2)^۱، خانه‌دار بودن و نداشتن اشتغال، گذشت حداقل یک سال از آغاز زندگی زناشویی، رضایت کامل برای شرکت در مصاحبه و سکونت در شهر بندرعباس بود. استفاده از مقیاس بدرفتاری اقتصادی به این دلیل بود که این ابزار، میزان تجربه

1. The Scale of Economic Abuse

بدرفتاری اقتصادی را ارزیابی می‌کند و برای انتخاب نمونه سعی شد تا در کنار ارزیابی روان‌شناختی اولیه، یک شاخص کمی برای انتخاب نمونه‌ها نیز اجرا شود تا انتخاب آنها با دقت بیشتری صورت گیرد.

برای شناسایی و انتخاب مشارکت‌کنندگان، ابتدا مجوزهای لازم برای انجام پژوهش اخذ شد. سپس با مراجعه به مراکز مشاوره و مددکاری فعال در شهر بندرعباس، نمونه‌های اولیه با توجه به ملاک‌های ورود به مطالعه، شناسایی و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ایشان انجام شد. پس از آن از مصاحبه‌شوندگان خواسته شد در صورت شناخت افرادی که دارای شرایط مشابه هستند و با جلب رضایت آنان، اطلاعات تماسشان را در اختیار پژوهشگر قرار دهند. نمونه‌های بعدی نیز پس از برقراری تماس و تأیید شرایط ورود به مطالعه، برای انجام مصاحبه انتخاب شدند.

برای تدوین سؤالات مصاحبه و حصول اطمینان از روایی آنها، از نظرهای تخصصی اساتید دانشگاه، و نیز کارشناسان آگاه به موضوع بدرفتاری اقتصادی استفاده شد. بدین ترتیب چهارچوب کلی مصاحبه نیمه‌ساختاریافته تدوین شد. مدت‌زمان هر مصاحبه، با در نظر گرفتن شرایط فردی مشارکت‌کنندگان، میزان آمادگی، علاقه‌مندی و تحمل آنان، بین ۳۰ تا ۴۵ دقیقه متغیر بود. تمامی مصاحبه‌ها با اخذ رضایت آگاهانه، به صورت صوتی و با استفاده از دستگاه MP3 ضبط شد. در نهایت برای انجام تحلیل‌های دقیق‌تر، کلیه مصاحبه‌ها به صورت کامل و کلمه به کلمه روی کاغذ آمد.

مقیاس بدرفتاری اقتصادی (SEA2): این مقیاس را آدامز^۱ و همکاران (۲۰۰۸) ابتدا با ۲۸ آیتم برای بررسی بدرفتاری (سوءرفتار) اقتصادی در میان زوجها طراحی کردند. سپس مورد بازبینی قرار گرفت و تعداد آیتم‌های آن به ۱۴ مورد کاهش یافت. SEA2 دارای دو خرده‌مقیاس محدودگری اقتصادی (آیتم‌های ۱ تا ۶) و استثمار اقتصادی (آیتم‌های ۷ تا ۱۳) است که ویژگی‌های روان‌سنجی آن در پژوهش آدامز و همکاران (۲۰۱۹) مورد تأیید قرار گرفته است. نمره‌گذاری این مقیاس در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از صفر (هرگز) تا ۴ (همیشه) قرار دارد.

در پژوهش داخلی، این مقیاس را سلیمی و همکاران (۲۰۲۳) اعتباریابی کردند که با حذف یک مورد و در نهایت با ۱۳ آیتم نشان داد که این مقیاس از ویژگی‌های

روان‌سنجی مناسبی در جامعه ایرانی برخوردار است. نتایج تجزیه و تحلیل نشان داد که SEA2 از اعتبار همگرا و پایایی ترکیبی مناسبی برخوردار است. همچنین SEA2 با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۱ نشان داد که پایایی خوبی دارد.

برای رعایت اصول اخلاقی و حفظ رازداری شرکت‌کنندگان، از ابتدای فرآیند مصاحبه، تمامی ملاحظات اخلاقی برای مشارکت‌کنندگان تشریح شد و بر محرمانه بودن اطلاعات تأکید گردید. در همین راستا، به جای استفاده از نام واقعی مشارکت‌کنندگان، از کدگذاری عددی برای شناسایی آنها استفاده شد. کلیه مشارکت‌کنندگان پس از دریافت توضیحات کافی، به صورت کلامی رضایت خود را برای شرکت در مطالعه اعلام کردند.

با توجه به ماهیت پدیدارشناسانه موضوع مورد مطالعه، از روش تحلیل هفت‌مرحله‌ای کولایزی^۱ (۱۹۷۸) برای تجزیه و تحلیل داده‌ها بهره گرفته شد. در این فرایند، ابتدا پژوهشگر با مطالعه مکرر متن مصاحبه‌ها، با داده‌ها آشنا شد. سپس جمله‌ها و عبارات معنادار مرتبط با تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان استخراج گردید. در مرحله بعد، مفاهیم و معانی ضمنی این عبارات، فرمول‌بندی شد و با مقایسه و گروه‌بندی آنها، مقوله‌های فرعی شکل گرفت. در ادامه، مقوله‌های فرعی در قالب مضامین اصلی سازمان‌دهی شده، ساختار نهایی پدیده مورد مطالعه ترسیم شد. در مرحله نهایی برای سنجش اعتبار تفاسیر، مضامین و یافته‌های حاصل به برخی از مشارکت‌کنندگان ارائه داد شد تا میزان انطباق تفسیر پژوهشگر با ادراک آنان بررسی شود.

برای تضمین روایی و پایایی داده‌ها از روش‌هایی چون بازبینی نتایج به همراه شرکت‌کنندگان، و استفاده از ارزیاب مستقل بهره گرفته شد. کدگذاری بلافاصله پس از هر مصاحبه انجام و به صورت مستمر بازبینی و اصلاح شد. همچنین برای بررسی سازگاری درونی، داده‌های کدگذاری شده به محقق بیرون از گروه پژوهش ارائه شد که نتایج استنباط شده با یافته‌های پژوهشگر مطابقت داشت. برای ارتقای قابلیت انتقال‌پذیری، در مرحله نمونه‌گیری، حداکثر تنوع ممکن در ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان لحاظ شد.

یافته‌های پژوهش

جدول ۱- اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه‌های پژوهش

نوع خانه	تعداد فرزند	مدت ازدواج	تحصیلات همسر	تحصیلات فرد	سن	کد
استیجاری	۴	۲۳	ابتدایی	دیپلم	۴۰	۱
شخصی	۲	۱۰	دیپلم	کارشناسی	۳۵	۲
شخصی	۳	۱۵	ابتدایی	بی‌سواد	۳۶	۳
شخصی	۳	۲۳	ابتدایی	بی‌سواد	۴۰	۴
استیجاری	۳	۷	ابتدایی	دوم راهنمایی	۳۰	۵
شخصی	۳	۲۷	ابتدایی	ابتدایی	۴۴	۶
استیجاری	۲	۱۵	ابتدایی	ابتدایی	۳۹	۷
استیجاری	۲	۵	ابتدایی	دیپلم	۳۵	۸
استیجاری	۰	۵	ابتدایی	دیپلم	۳۲	۹
استیجاری	۰	۴	کارشناسی	کارشناسی	۳۰	۱۰
شخصی	۰	۴	کارشناسی	کارشناسی	۳۱	۱۱
استیجاری	۰	۳	کارشناسی	کارشناسی	۲۸	۱۲
شخصی	۲	۱۷	دوم راهنمایی	دیپلم	۳۸	۱۳
شخصی	۵	۱۷	ابتدایی	سیکل	۳۸	۱۴
شخصی	۳	۲۱	اول راهنمایی	ابتدایی	۵۵	۱۵
شخصی	۱	۳	دیپلم	دیپلم	۳۱	۱۶
شخصی	۱	۴	اول راهنمایی	دیپلم	۲۹	۱۷
شخصی	۱	۷	کارشناسی	دیپلم	۲۸	۱۸
سازمانی	۰	۴	کارشناسی	دیپلم	۲۵	۱۹
استیجاری	۴	۱۳	ابتدایی	ابتدایی	۳۱	۲۰
شخصی	۲	۵	دیپلم	ابتدایی	۲۶	۲۱
استیجاری	۳	۸	دیپلم	دیپلم	۲۵	۲۲
استیجاری	۰	۱/۵	کارشناسی	کارشناسی	۲۸	۲۳
شخصی	۲	۵	کارشناسی	کارشناسی	۳۲	۲۴

شخصی	۰	۱/۵	کارشناسی	کارشناسی	۲۶	۲۵
شخصی	۰	۲	کارشناسی	کارشناسی	۳۰	۲۶
استیجاری	۲	۱۰	دیپلم	کارشناسی	۳۲	۲۷

در بخش توصیفی، میانگین و انحراف معیار سن زنان خانه‌دار قربانی بدرفتاری یا خشونت اقتصادی که ۲۷ نفر بودند، برابر با $۱۱/۳۳ \pm ۶۹/۶$ بود. از نظر مدت زمان ازدواج، سیزده نفر بین ۱-۵ سال، پنج نفر بین ۶-۱۰ سال، سه نفر بین ۱۱-۱۵ سال، دو نفر بین ۱۶-۲۰ سال، سه نفر بین ۲۱-۲۵ سال و یک نفر بین ۳۰-۲۶ سال بودند. از نظر تعداد فرزند، ۸ نفر بدون فرزند، ۳ نفر دارای یک فرزند، ۷ نفر دارای دو فرزند، ۶ نفر دارای سه فرزند، ۲ نفر دارای چهار فرزند و ۱ نفر نیز دارای پنج فرزند بودند. از نظر تحصیلات نیز، ۲ نفر بی‌سواد، ۵ نفر دارای مدرک ابتدایی، ۲ نفر سیکل، ۹ نفر دیپلم و ۹ نفر نیز کارشناسی بودند. از نظر نوع خانه، ۱۵ نفر در خانه شخصی، ۱۱ نفر استیجاری و یک نفر در خانه سازمانی سکونت داشتند.

در بررسی راهبردهای مقابله‌ای زنان با بدرفتاری مالی همسر، در کُددگاری و بررسی درون‌مایه‌ها یا مضامین اصلی و فرعی، ابتدا ۸۲ کُده اولیه شناسایی شد که با ادغام موارد مشترک و حذف موارد تکراری در نهایت بیست مفهوم اولیه باقی ماند. در مرحله بعد، مفاهیم اولیه با هم ترکیب شدند و در نهایت به شناسایی شش مقوله یا درون‌مایه فرعی منجر شد. سپس درون‌مایه‌ها یا مضامین فرعی از نظر مفهومی در کنار هم قرار گرفتند و دو مضمون اصلی شناسایی شد. خلاصه‌ای از راهبردهای مقابله‌ای زنان با بدرفتاری اقتصادی همسر در جدول (۲) ذکر شده است.

جدول ۲- راهبردهای مقابله‌ای زنان با بدرفتاری اقتصادی همسر

مضمون یا درون‌مایه‌های اصلی	درون‌مایه یا مقوله‌های فرعی	مفاهیم اولیه
راهبردهای ناسازگارانه	راهبرد اجتنابی	پنهان کاری، بی‌توجهی، قهر کردن، گریه کردن، منفعل بودن
	راهبرد تسلیمی	پذیرش نقش قربانی، سکوت، کوتاه آمدن، سرکوب نیازها
	راهبرد رویارویی	پرخاشگری، لجبازی، تحمیل نقش، محبت مشروط
راهبردهای سازگارانه	راهبرد تاب‌آورانه	صبر و توکل، سازش
	راهبرد مشارکتی	مذاکره و گفت‌وگو، مشاوره تخصصی
	راهبرد برنامه‌ریزی	مدیریت مالی، پس‌انداز کردن، کسب درآمد

۱- راهبردهای ناسازگارانه

زنان قربانی برای مقابله با بدرفتاری همسر ممکن است از راهبردهای متفاوتی استفاده کنند. راهبردهایی که زنان استفاده می‌کنند، ممکن است ناسازگار باشد. راهبردهای ناسازگار، راهبردهایی هستند که باعث کاهش تنش و آشفتگی موجود نمی‌شوند و ممکن است در مقابل موجب آشفتگی بیشتر شوند یا اینکه ممکن است اثرات تسکینی آنها کوتاه‌مدت باشد و در بلندمدت نتایج کارآمدی نداشته باشند. راهبردهای ناسازگار از سه مقوله فرعی راهبرد اجتنابی، راهبرد تسلیمی و راهبرد رویارویی به وجود آمده است.

- **راهبرد اجتنابی:** راهبرد اجتنابی، یکی از راهبردهای شایع در زنان قربانی بدرفتاری اقتصادی است. ویژگی اصلی راهبرد اجتنابی، دوری‌گزیدن از عامل فشار یا همان بدرفتاری مالی است. بنابراین اجتناب به معنای آن است که زنان برای مقابله با مشکل، دست به هیچ کاری نزنند و به جای برخورد ریشه‌ای با مشکل، وجود هر نوع مشکل را انکار می‌کنند و امیدوار هستند که خودبه‌خود حل‌وفصل شود. در این راهبرد، زنان هیچ نقش فعالی برای حل مشکل و مقابله با آن ندارند و سعی می‌کنند وجود مشکل را پنهان کنند و رفتار انفعالی به خود بگیرند.

جدول ۳- نمونه‌ای از مصاحبه‌های مقوله فرعی راهبرد اجتنابی

مفاهیم اولیه: پنهان کاری، بی توجهی، قهر کردن، گریه کردن، منفعل بودن   کد ۱: «گاهی که می‌خوام برای دخترم چیزی بخرم، بهش نمی‌گم و سعی می‌کنم ازش مخفی کنم... گاهی سعی می‌کنم آرام باشم و توجهی نداشته باشم».   کد ۴: «سعی می‌کنم به خواسته‌هاش بی توجهی کنم تا موقعی که خودش هم برگرده و التماسمو بکنه».   کد ۱۱: «بوده موقع‌هایی که بهم پول نداده و قهر کردم».   کد ۲۱: «بعضی وقت‌ها خرید که می‌کنم (برای خودم که نه) مواد غذایی که می‌خرم، برای فرار از ترس، قیمت کمتر می‌گویم... وقتی همسرم پول نمی‌دهد یا ندارد، متأسفانه از بستگان پول قرض می‌گیرم و بهش نمی‌گم... وقتی خیلی بد و بیراه می‌گه، منم قهر می‌کنم؛ اما خودش میاد حرف می‌زند، انگار فراموش کرده است. قهر می‌کنم، جایی نمی‌رم، در خانه می‌مانم».

- راهبرد تسلیمی: در راهبرد تسلیمی، زنان قربانی خشونت اقتصادی، تسلیم شرایط و بد رفتاری موجود می‌شوند و برای مقابله با آن کاری نمی‌کنند. در چنین راهبردی، زنان باور دارند که قربانی شرایط موجود هستند و نمی‌توانند کاری کنند. آنها سعی می‌کنند در برابر شرایط موجود سکوت کنند و اگر همسر، شروع به بد رفتاری اقتصادی کرد، در برابر رفتار وی کوتاه بیایند. همچنین زنان قربانی در چنین راهبردی سعی می‌کنند که نیازهای خود را سرکوب کنند و تسلیم همسر و رفتارهای وی شوند.

جدول ۴- نمونه‌ای از مصاحبه‌های مقوله فرعی راهبرد تسلیمی

مفاهیم اولیه: پذیرش نقش قربانی، سکوت، کوتاه آمدن، سرکوب نیازها
کد ۲: «می‌گذارم خودشو تخلیه کنه و هرچی دلش می‌خواد بگه».
کد ۴: «سعی می‌کنم همیشه هرچی می‌خواد اجرا کنم، چون همین زندگی هم از دستم میره».
کد ۱۱: «من ساکت موندم و صبر کردم تا بهمون پول بده... وقتی دعوا می‌کنیم، به خاطر بچه‌ها که ناراحت میشن و اذیت میشن، کوتاه میام».
کد ۱۸: «بیشتر اوقات بحث و دعوا رو داریم، ولی اونی که کوتاه میاد، منم همیشه و این موضوع ناراحت می‌کنه؛ چون اگه کوتاه نیام، این جنگ اعصاب ادامه داره. نتیجش گاهی اوقات اینه میره برام یه پیراهنی، دمپایی، چیزی می‌خره، بعد یک هفته میشه همون آدم خسیس قبلی... خودمم خسته شدم از این نوع زندگی که همیشه بحث و دعوا هست و اونی که کوتاه میاد، منم».
کد ۲۰: «من خودم کوتاه میام و چاره‌ای دیگه ندارم و هرچه اون پيله می‌کنه، من سعی می‌کنم کوتاه بیام».
کد ۲۷: «سکوت می‌کنم موقع بحث مالی».

- راهبرد رویارویی: در این راهبرد، زنان قربانی تاحدی از حالت انفعالی خارج می‌شوند و سعی می‌کنند در مقابل بدرفتاری همسر ایستادگی نموده، آن را اصلاح کنند. اما راهبردهایی که آنها به کار می‌برند، باعث بهبود شرایط نمی‌شود و به‌نوعی راهبردهای ناسازگارانه است. در واقع این راهبردها، نوعی حالت پرخاشگرانه و توأم با عدم همدلی و مشارکت است و بیشتر نوعی جنگ قدرت در میان است. در راهبرد رویارویی، زنان قربانی ممکن است از انواع پرخاشگری‌های کلامی و غیر کلامی استفاده کنند، دست به لجبازی بزنند، سعی کنند وظایف و مسئولیت‌ها را به گردن همسر بیندازند و یا اینکه با دادن امتیازهایی و به صورت مشروط سعی کنند تا رفتارهای مالی خود را انجام دهند یا از بدرفتاری اقتصادی همسر خود جلوگیری کنند.

جدول ۵- نمونه‌ای از مصاحبه‌های مقوله فرعی راهبرد رویارویی

مفاهیم اولیه: پرخاشگری، لجبازی، تحمیل نقش، محبت مشروط
کد ۱: «تونستم آرومش کنم با وعده رابطه جنسی».
کد ۴: «تنها کاری می‌تونم بکنم اینه که غذا درست نمی‌کنم».
کد ۸: «زمانی که مطلع شدم پولی را که جمع کرده بودیم، متوجه شدم به کسی دیگری قرض داده، چندین بار آرام گفتم بعدش تکرار شد سعی کردم با بلند کردن صدا، اخم کردن بهش بفهمونم که از این کار بدم می‌آید».
کد ۹: «مسائل اقتصادی به نحوی هست که با توجه به اینکه نیازهای اولیه برآورده نشود و به ایشان ناسزا گفتم و بحث ایجاد شده است».
کد ۱۰: «با توجه به شغل همسرم که آزاد هست، من اطلاعی از اینکه ماهیانه چقدر درآمد دارد ندارم. باهاش بحث کردم که شفاف‌سازی صورت بگیرد... برای همین درگیری کلامی صورت گرفته، ولی درگیری فیزیکی نه».

۲- راهبردهای سازگارانه

در مقابل راهبردهای ناسازگار، زنان قربانی خشونت اقتصادی می‌توانند از راهبردهای سازگار نیز استفاده کنند. راهبردهای سازگار آن دسته از راهبردهایی است که زنان با استفاده از آنها می‌توانند از تنش و آشفتگی موجود کم کنند و اوضاع بهتری را ایجاد کنند. در واقع زنان قربانی خشونت اقتصادی با استفاده از این راهبردها می‌توانند شرایط را به گونه‌ای رقم بزنند که محرک‌های خشونت اقتصادی کم شود، همسر کمتر دست به خشونت اقتصادی بزند و نیز بتوانند شرایطی را به وجود آورند که از طریق آن بتوانند رفتارهای مالی مورد نیاز خود را انجام دهند. بر اساس کدگذاری، راهبردهای سازگارانه، از راهبردهای تاب‌آورانه، مشارکتی و برنامه‌ریزی ایجاد شده است.

- راهبرد تاب‌آورانه: در این راهبرد، زنان رفتار منفعلانه‌ای ندارند، بلکه در عوض با درک شرایط موجود سعی می‌کنند برابر مشکلات سازگار شوند. این زنان با آگاهی از شرایط موجود سعی دارند تا نگاه و رفتار مثبتی نسبت به وضعیت داشته باشند. در واقع این افراد سعی می‌کنند در برابر مشکلات موجود و محرک‌های بدرفتاری مالی، صبر و تاب‌آوری خود را بالا ببرند و با توکل به خداوند و انتظار آینده بهتر، مشکلات را تاب

بیاورند. این راهبردها باعث بهبود وضعیت و نیز کاهش یا عدم راهاندازی بدرفتاری اقتصادی همسر می‌شود و می‌تواند برای هر دو طرف رابطه، مثبت باشد و آسیبی به رابطه زناشویی وارد نسازد.

جدول ۶- نمونه‌ای از مصاحبه‌های مقوله فرعی راهبرد تاب‌آورانه

مفاهیم اولیه: صبر و توکل، سازش
کد ۱: «نمی‌دونم باید چیکار کنم. فقط صبر می‌کنم و امیدم به خداست».
کد ۵: «سعی می‌کنم خیلی سر این حرفا درگیر نکنم خودمو. سعی می‌کنم بسازم».
کد ۶: «سعی می‌کنم در این اوضاع اقتصادی، همدیگر را درک کنیم و از خریدهای بیجا صرف‌نظر کنیم، مثل کاشت ناخن و غیره و در خرج کردن پول با همدیگر صادق باشیم و با همدیگر تعامل داشته باشیم و سطح توقعات را پایین بیاوریم و با هم سازش کنیم».
کد ۱۴: «من با صبر کردن و تلاش، جوری که بینمون دعوا نشه، می‌سازم... من بیشتر سعی کردم که باهاش بسازم و دعوا نکنیم».
کد ۲۲: «من می‌گویم برو خدا رو شکر کن که همین مقدار هم داریم، ناشکر نیستم... اگر پول نباشد، سعی می‌کنم با همان شرایط، سازگار باشم... خرید خونه را انجام می‌دهد، اگر تا آخر ماه پول هم می‌رسد، برای من هم چیزی می‌گیرد. خودم هم همین چیز را می‌خواهم».
کد ۲۷: «وقتی نمی‌گذاشت بروم سر کار، منم زیاد پيله نمی‌کردم. آدم خسیسی نبود، واقعاً نداشت که بهم پول بده. اگر ازش پول می‌خواستم و نمی‌داد، چیزی نمی‌گفتم... دعوا به خاطر اینکه چیزی برای خودم بگیرم، نمی‌کنم. می‌بینم دستش خالیه، زیاد فشار نمی‌ارم... هیچ‌وقت قهر نمی‌کنم. به خاطر بچه‌ها باید بسازیم. زندگی بالا پایین داره».

- راهبرد مشارکتی: در این راهبرد، زنان سعی می‌کنند به واسطه رفتار منطقی و با مشارکت همسر، با مشکلات مالی مقابله کنند و اجازه ندهند تا بدرفتاری اقتصادی همسر، تحریک و یا تشدید شود. این راهبردها که با مشارکت هر دو طرف است، شرایطی را ایجاد می‌کند تا طرفین به دنبال روش‌های کارآمد برای حل مشکلات باشند. اگر زوج نتوانند به‌تنهایی با مشکلات مقابله کنند، سعی می‌کنند از مشاوره تخصصی بهره ببرند. نتیجه چنین راهبردهایی، حل مشکلات و بدرفتاری‌های اقتصادی و در

نتیجه ایجاد رابطه‌ای بهتر و صمیمانه‌تر است تا هر دو بتوانند رفتارهای مالی مورد نیاز خود را انجام دهند.

جدول ۷- نمونه‌ای از مصاحبه‌های مقوله فرعی راهبرد مشارکتی

مفاهیم اولیه: مذاکره و گفت‌وگو، مشاوره تخصصی
کد ۱: «برای حل این مشکلات الان میرم پیش مشاوره».
کد ۴: «تا امروز سعی کردم فقط باهاش صحبت کنم، هرچند می‌دونم گوش نمیده».
کد ۱۲: «بعضی مواقع سر این موضوعات باهاش صحبت می‌کنم».
کد ۱۶: «در مورد اینکه مثلاً بخوایم سرمایه‌گذاری کنیم، با هم صحبت می‌کنیم و مشورت کنیم به نتیجه خاصی برسیم».
کد ۱۷: «در برابر اجبار در قرض گرفتن، من سعی کردم صحبت کنم و متقاعدش کنم این وظیفه خودشه».
کد ۲۰: «در حقیقت من هر موقعی که پولی رو صرف یه چیزی می‌کنم و با مخالفت همسر رو به‌رو می‌شم، سعی می‌کنم براش توضیح بدم که این پولی که خرج کردیم، نیاز داشتیم و کار اشتباهی نیست. در نهایت هم ممکنه شوهرم مخالفت کنه، ولی من تلاش می‌کنم قانعش کنم».

- راهبرد برنامه‌ریزی: در راهبردهای مبتنی بر برنامه‌ریزی، زنان قربانی بدرفتاری مالی سعی می‌کنند با دوراندیشی و داشتن جهت‌گیری به آینده، نقش فعالی در امور و فعالیت‌های مالی داشته باشند. در واقع در این راهبرد، زنان سعی می‌کنند که با برنامه‌ریزی، منابع مالی و نحوه مصرف آن را مدیریت کنند و اینکه خود را به بازار کار وارد کرده، با رفع احتیاجات خود، منابع باقی‌مانده را برای آینده پس‌انداز کنند. چنین رویکرد منطقی و واقع‌بینانه می‌تواند با رفع نیازهای مادی و مالی زنان، زمینه را برای تحریک و تشدید بدرفتاری اقتصادی همسر کاهش دهد.

جدول ۸- نمونه‌ای از مصاحبه‌های مقوله فرعی راهبرد برنامه‌ریزی

مفاهیم اولیه: مدیریت مالی، پس‌انداز کردن، کسب درآمد
کد ۷: «نه به آن صورت، چون همیشه می‌داند من یک پس‌اندازی دارم و حتی شده است که خودش پولی را در اختیارم قرار بدهد و آن را من پس‌انداز کنم».
کد ۱۷: «پولم پس‌انداز می‌کنم برای خودم و برای چیزهایی که دوست دارم خرج می‌کنم... من الان همین مشاوره که میام، بهش گفتم رایگانه، ولی از پس‌انداز خودم خرج می‌کنم».
کد ۱۹: «سعی می‌کنم درآمدزایی کوچیکی برای خودم راه بندازم که از نیازهام کاسته بشه. قبلاً ظرف می‌آوردم تو خونه می‌فروختم، ولی الان چون همه‌چی گرون شده و پولی هم ندارم، نمی‌تونم انجام بدم. اما تصمیم دارم باز شروع کنم کارمو، از کسی قرض بگیرم، بعداً بهش پس بدم».
کد ۲۲: «پول‌ها را طوری تنظیم می‌کنم که تا آخر ماه برسد... کارهای زنانه مثل داشتن پس‌انداز انجام میدم. اگر پول نداشته باشد از این پس‌اندازها برمی‌دارم. البته با پول‌های او پس‌انداز نمی‌کنم، از پول‌های خیاطی خودم پس‌انداز می‌کنم».
کد ۲۳: «پس‌انداز دارم. مثلاً برای روز بعد پس‌انداز می‌کنم که بتونم خرید کنم».

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف شناسایی راهبردهای زنان در برابر خشونت اقتصادی انجام شد. نتایج این مطالعه نشان داد که زنان خانه‌دار قربانی خشونت اقتصادی در بندرعباس، از راهبردهای مقابله‌ای متنوعی بهره می‌گیرند که در دو دسته کلی «ناسازگارانه» و «سازگارانه» قابل طبقه‌بندی‌اند. راهبردهای ناسازگارانه عمدتاً شامل کناره‌گیری (اجتناب)، پذیرش منفعلانه وضعیت (تسلیم) یا تقابل هیجانی (رویاریبی) بود. این شیوه‌ها هرچند ممکن است تسکین موقتی فراهم کنند، در بلندمدت به تداوم خشونت و تضعیف بیشتر عزت نفس زنان منجر می‌شوند. در مقابل، راهبردهای سازگارانه نظیر مشارکت در حل مسئله (گفت‌وگو و مشاوره)، تاب‌آوری (صبر و سازش) و برنامه‌ریزی اقتصادی (مدیریت مالی و کسب درآمد)، هرچند در اقلیت بودند، احتمال توانمندسازی و کاهش آسیب را افزایش می‌دهند. این یافته‌ها می‌تواند با نتایج پژوهش‌هایی که به

راهبردهای مقابله با خشونت زناشویی پرداخته‌اند، همسو باشد (ر.ک: فروغزاده و دیگران، ۱۴۰۳؛ سبزه‌ای و روشن‌پور، ۱۴۰۲؛ نوشیروانی شریف‌آباد و دیگران، ۱۴۰۱؛ قادرزاده، ۱۴۰۳؛ هدی و دیگران، ۱۴۰۱؛ سعیدی و دیگران، ۱۳۹۹).

یافته‌های این پژوهش را می‌توان در چارچوب نظریه‌های مقابله‌ای، به‌ویژه مدل لازاروس و فولکمن (۱۹۸۴) تبیین کرد. بر اساس این مدل، افراد در مواجهه با تنش‌های زندگی، از راهبردهای مختلف مقابله‌ای استفاده می‌کنند که می‌تواند سازگارانه یا ناسازگارانه باشد. در الگوی اجتنابی، زنان با بهره‌گیری از راهبردهایی نظیر پنهان‌کاری، بی‌توجهی، قهر، گریه و انفعال، سعی در دوری از مواجهه مستقیم با بدرفتاری اقتصادی دارند. این رویکرد، بیش از آنکه با هدف حل مسئله باشد، پاسخی برای کاهش تنش‌های آنی و اجتناب از رویارویی با منبع آشفتگی تلقی می‌شود. در بافت فرهنگی شهر بندرعباس، که هنوز در بسیاری از خانواده‌ها مردسالاری و نقش‌های جنسیتی سنتی پررنگ است، چنین راهبردهایی ممکن است از سوی زنان به عنوان گزینه‌ای کم‌هزینه‌تر و کم‌خطرتر در برابر تنش‌های زناشویی تلقی شود. در الگوی تسلیمی، زنان با پذیرش نقش قربانی، سکوت، کوتاه آمدن و سرکوب نیازهای خود، تلاش می‌کنند نوعی سازگاری منفعلانه با وضعیت ناعادلانه ایجاد کنند. این راهبرد که نوعی «تسلیم محافظتی» محسوب می‌شود، در مواردی ناشی از وابستگی اقتصادی شدید، نبود حمایت‌های اجتماعی، یا نگرانی از فروپاشی نظام خانواده است. در مناطق کم‌برخوردار شهری مانند برخی محله‌های بندرعباس، این تسلیم‌پذیری ممکن است پاسخی ناگزیر به محدودیت دسترسی به منابع حمایت اجتماعی یا ترس از برچسب‌های اجتماعی باشد که به زنان جداشده یا معترض تعلق می‌گیرد.

در الگوی رویارویی، زنان فعال‌تر ظاهر می‌شوند، اما واکنش‌های آنان همچنان فاقد اثربخشی بلندمدت است. پرخاشگری، لجبازی، تحمیل نقش و محبت مشروط، هرچند نشان از تلاش برای بازگرداندن تعادل به رابطه دارد، اغلب به تشدید تعارضات منجر می‌شود. این راهبردها، به‌ویژه در جوامعی که الگوی گفت‌وگو و حل مسئله درون خانواده کمتر نهادینه شده، نه تنها کمکی به بهبود اوضاع نمی‌کند، بلکه گاه موجب واکنش‌های خشن‌تر و پیچیده‌تر از سوی همسران می‌شود. در بندرعباس که برخی زنان به دلیل

نبود فرصت‌های شغلی یا ناآشنایی با حقوق خود، قدرت چانه‌زنی اقتصادی پایینی دارند، چنین واکنش‌هایی ممکن است با پیامدهای سنگین‌تری همراه باشد. در این زمینه، چوبی^۱ و همکاران عنوان می‌کنند که زنان ممکن است در برابر بدرفتاری اقتصادی از راهبردهای مواجهه‌ای استفاده کنند که شامل واکنش‌های کلامی، عاطفی و رفتاری است. برخی زنان با امتناع از انجام برخی وظایف خانگی و زناشویی به مقابله با بدرفتاری اقتصادی می‌پردازند (Chowbey et al, 2017: 12).

در مقابل راهبردهای ناسازگارانه، برخی از زنان شرکت‌کننده در پژوهش از راهبردهایی سازگارانه برای مقابله با بدرفتاری اقتصادی بهره می‌برند. این راهبردها که در سه زیرمقوله «تاب‌آورانه، مشارکتی و برنامه‌ریزی» دسته‌بندی شده‌اند، بازتابی از عاملیت، آگاهی نسبی و تلاش برای مدیریت شرایط درون ساختارهای محدودکننده‌اند. در الگوی تاب‌آورانه، زنان با اتکا به ارزش‌های درونی چون صبر، توکل و سازش، سعی در حفظ آرامش روانی و تداوم زندگی خانوادگی داشتند. این نوع واکنش هرچند در نگاه نخست ممکن است منفعلانه به نظر برسد، در بافت فرهنگی بندرعباس که باورهای مذهبی، نقش‌پذیری سنتی و تأکید بر حفظ خانواده در آن برجسته است، می‌تواند نوعی مقاومت معنادار و سازش واقع‌گرایانه برای کاهش آسیب‌های روانی قلمداد شود. این دسته از زنان تلاش می‌کردند با پذیرفتن محدودیت‌های موجود و درک مشکلات اقتصادی و فشار به همسر به عنوان تنها نان‌آور خانواده، کنترل هیجانات خود را حفظ کرده، از درگیری‌های بی‌نتیجه جلوگیری کنند.

در الگوی مشارکتی، زنان با تکیه بر گفت‌وگو، مذاکره و گاه مراجعه به مشاوره تخصصی، گام‌هایی فعال برای بهبود ارتباطات و کاهش تنش‌ها برمی‌داشتند. استفاده از خدمات مشاوره، که در سال‌های اخیر در بندرعباس به‌ویژه در میان قشر آشنا به نهادهای حمایتی رو به افزایش بوده، نشان می‌دهد که برخی زنان در حال فاصله‌گیری از سکوت و انفعال سنتی و نزدیک شدن به حل مسئله تعاملی‌اند.

در نهایت در الگوی برنامه‌ریزی، زنان با اقداماتی چون پس‌انداز، مدیریت مخارج و حتی تلاش برای کسب درآمد مستقل، سعی در کاهش وابستگی اقتصادی خود داشتند.

در بافت بندرعباس که فرصت‌های اشتغال زنان، به‌ویژه در محله‌های کم‌برخوردار، محدود است، این راهبردها هرچند با دشواری همراه است، نشان از تلاش آگاهانه برای بازسازی قدرت اقتصادی و افزایش قدرت چانه‌زنی در رابطه دارد. این اقدامات اگر با حمایت‌های اجتماعی، مهارت‌آموزی و آگاهی از حقوق اقتصادی همراه شود، می‌تواند نقشی کلیدی در توانمندسازی زنان و کاهش پذیرش خشونت اقتصادی داشته باشد. در این زمینه، چوبی و همکاران عنوان می‌کنند که زنان با به‌کارگیری راهبردهایی مادی چون استفاده از روش‌هایی مانند پس‌انداز پنهانی، ایجاد حساب‌های بانکی محرمانه، جداسازی دارایی‌ها و استقراض از شبکه‌های خویشاوندی، سعی در کاهش وابستگی مالی به شریک زندگی خود دارند. همچنین ممکن است آنان با استفاده از راهبردهای توسعه‌ای مانند تلاش برای اشتغال، آموزش و یادگیری، توسعه مهارت‌های مالی و گسترش شبکه‌های اجتماعی به دنبال استقلال مالی پایدار باشند (Chowbey et al, 2017: 12).

به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که زنان قربانی بدرفتاری اقتصادی، بسته به شرایط فردی، خانوادگی و فرهنگی خود، انواع راهبردهای مقابله‌ای سازگار و ناسازگار را به کار می‌گیرند. بررسی عمیق‌تر راهبردهای انتخاب‌شده از سوی زنان در بافت خاص اجتماعی- فرهنگی بندرعباس نشان داد که اغلب راهبردهای ناسازگار در میان زنانی رواج دارد که با محدودیت‌های اقتصادی، ضعف شبکه‌های حمایتی و هنجارهای فرهنگی مردسالارانه مواجه‌اند. در مقابل، راهبردهای سازگارانه بیشتر در میان زنانی مشاهده شد که یا از تحصیلات بالاتری برخوردار بودند یا به منابعی چون مشاوره، اشتغال یا حمایت خانواده دسترسی داشتند. این یافته‌ها بر اهمیت در نظر گرفتن زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی در تحلیل واکنش‌های فردی تأکید دارند.

بر این اساس پیشنهاد می‌شود برنامه‌های توانمندسازی زنان در مناطقی نظیر بندرعباس، با توجه به بافت فرهنگی- اجتماعی و شرایط اقتصادی خاص این مناطق، در سطوح مختلف طراحی و اجرا گردد. در سطح فردی، آموزش مهارت‌های مقابله‌ای مؤثر، ارتقای تاب‌آوری روانی و توانمندسازی مالی از طریق افزایش سواد اقتصادی و آموزش مدیریت منابع می‌تواند به کاهش راهبردهای ناسازگارانه کمک کند.

همچنین لازم است مداخلات هماهنگ و بین‌بخشی میان نهادهایی نظیر دفتر امور

زنان و خانواده، سازمان بهزیستی، کمیته امداد، نهادهای آموزشی، قضایی و شوراهای اجتماعی محلی برقرار گردد تا فرایند شناسایی، ارجاع و حمایت هدفمند از زنان در معرض بدرفتاری اقتصادی به صورت نظام‌مند و پایدار انجام شود. اجرای چنین راهکارهایی می‌تواند ضمن ارتقای تاب‌آوری اجتماعی، به کاهش چرخهٔ بدرفتاری اقتصادی و ارتقای سلامت روان و کیفیت زندگی زنان در بافت‌هایی چون بندرعباس کمک شایانی نماید.

این پژوهش با محدودیت‌هایی همراه بود. از جمله دشواری دسترسی به زنان قربانی به دلیل ترس از افشای تجربه یا پیامدهای آن و نیز تأثیر بافت فرهنگی بر نحوهٔ بیان تجربه‌ها که ممکن است به‌نوعی در داده‌ها سوگیری ایجاد کرده باشد. همچنین یافته‌های این مطالعه به دلیل ویژگی‌های فرهنگی خاص منطقه بندرعباس ممکن است قابلیت تعمیم‌پذیری محدودی به دیگر مناطق داشته باشد.

منابع

- بسنده، نسیم و دیگران (۱۴۰۰) «سازوکارهای مقابله با ابعاد اقتصادی خشونت خانگی علیه زنان»، فصلنامه علمی مطالعات فقه اقتصادی، سال سوم، شماره ۴، صص ۲۲۶-۲۰۷.
- سبزه‌ای، محمدتقی و امین روشن پور (۱۴۰۲) «مطالعه کیفی خشونت خانگی علیه زنان حاشیه‌نشین بر اساس روش زمینه‌ای (مورد مطالعه: زنان حاشیه‌نشین شهر خرم‌آباد)»، پژوهش‌نامه زنان، سال چهاردهم، شماره ۴۶، صص ۶۱-۸۹.
- سعیدی، ایمانه و دیگران (۱۳۹۹) «تجربه زیسته زنان از خشونت خانگی (مورد مطالعه: زنان مراجعه‌کننده به واحد کاهش طلاق مرکز اورژانس اجتماعی شهر اصفهان)»، مسائل اجتماعی ایران، سال یازدهم، شماره ۱، صص ۱۲۳-۱۴۲.
- سوهانیان حقیقی، محسن و ایرج فیضی (۱۴۰۱) «تحلیل وضعیت خشونت خانگی در خانواده ایرانی»، پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی، سال دوم، شماره ۶، صص ۱-۳۱.
- فروغ‌زاده، سیمین و دیگران (۱۴۰۳) «مطالعه پدیدارشناسانه تجربه زنان از خشونت خانگی در سکونت‌گاه‌های غیر رسمی مشهد»، مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، سال بیست‌ودوم، شماره ۱، صص ۳۲-۶۶.
- قادرزاده، امید (۱۴۰۳) «خشونت جنسیتی: ارائه یک نظریه زمینه‌ای»، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال بیست‌وچهارم، شماره ۹۵، صص ۱۷۵-۲۲۸.
- مختاری، مریم و محمد نوریان نجف‌آبادی (۱۴۰۰) «تبیین جامعه‌شناختی خشونت مردان علیه همسران»، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، سال هشتم، شماره ۲۹، صص ۲۱۱-۱۷۵.
- میرحسینی، زهرا و لیلا باقری‌نسب (۱۴۰۳) «تحلیل جامعه‌شناختی بسترها و زمینه‌های خشونت اقتصادی علیه زنان (مورد مطالعه: زنان شهر مشهد)»، فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، سال شانزدهم، شماره ۳، صص ۱۰۸-۷۵.
- نوشیروانی شریف‌آباد، منیژه و دیگران (۱۴۰۱) «شناخت راهبردهای مقابله‌ای زنان آسیب‌دیده از خشونت خانگی همسران در یزد: مطالعه کیفی»، مجله مطالعات ناتوانی، شماره ۱۲، صص ۱۵۸-۱۴۸.
- هدی، محبوبه سادات و دیگران (۱۴۰۱) «راهبردهای زنان در مواجهه با نابرابری‌ها، تبعیض‌ها و خشونت‌ها: امکان‌ها و محدودیت‌ها»، مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی، سال یازدهم، شماره ۱، صص ۲۳۰-۲۰۰.

- Adams, A. E., Sullivan, C. M., Bybee, D., & Greeson, M. R. (2008) Development of the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women*, 14, 563–588.
- Ahmad, D., Shah, S. Z. A., & Shabbir, M. R. (2022) Economic violence against women in Punjab: dimensions, determinants and its implications on women social status in society. *Journal of Business and Social Review in Emerging Economies*, 8(1), 13-24.
- Alavi Rad, A., & Sabbaghchi Firouzabad, M. (2022) Investigating the sudden changes in the money on the welfare cost of inflation in Iran. *Journal of Applied Economics Studies in Iran*, 11(42), 279-313.
- Alkan, Ö., Özar, Ş., & Ünver, Ş. (2021) Economic violence against women: A case in Turkey. *PLoS one*, 16(3), e0248630.
- Alsawalqa, R. O. (2020) Economic abuse of women in Amman, Jordan: A quantitative study. *Sage Open*, 10(4), 2158244020982616.
- Bibi, K., Ullah, S., & Jan, S. U. K. (2025) Association between in-laws relationship and domestic violence against women. *Journal of Social Sciences Review*, 5(1), 66-71.
- Chatterji, S., O'Connor, J., Zane, A., & Steinert, J. I. (2025) Economic Abuse in low and middle-income countries: A scoping review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 15248380251325194.
- Cheng, S. Y., Wachter, K., Kappas, A., Brown, M. L., Messing, J. T., Bagwell-Gray, M., & Jiwatram-Negron, T. (2022) Patterns of help-seeking strategies in response to intimate partner violence: A latent class analysis. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(9-10), NP6604-NP6632.
- Chowbey, P. (2017) Women's narratives of economic abuse and financial strategies in Britain and South Asia. *Psychology of Violence*, 7(3), 459.
- Clemente-Teixeira, M., Magalhães, T., Barrocas, J., Dinis-Oliveira, R. J., & Taveira-Gomes, T. (2022) Health outcomes in women victims of intimate partner violence: A 20-year real-world study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(24), 17035.
- Colaizzi, P. F. (1978) Psychological research as the phenomenologist views it. In: Valle RS, King M, editors. *Existential-phenomenological alternatives for psychology*. New York: Oxford University Press.
- Daliri, H. (2019) Identifying the effective economic variables on divorce in Iran. *Women's Studies Sociological And Psychological*, 17(2), 35-62.
- Dehkordi, A. H., & Heydari, H. (2024) The Prevalence of Domestic Violence in Iran: A Systematic Review and Meta-analysis. *Jundishapur Journal of Chronic Disease Care*, 14(1), 1-12.
- Eriksson, M., & Ulmestig, R. (2021). "It's not all about money": Toward a more comprehensive understanding of financial abuse in the context of VAW. *Journal of interpersonal Violence*, 36(3-4), NP1625-1651NP.
- Gibbs, A., Dunkle, K., & Jewkes, R. (2018) Emotional and economic intimate partner violence as key drivers of depression and suicidal ideation: A cross-sectional study among young women in informal settlements in South Africa. *PloS one*, 13(4), e0194885.

- Haifley, C. K. (2021) Economic abuse: a literature review of a salient yet overlooked form of intimate partner violence. *Theory in Action*, 14(2), 82-91.
- Jiwatram-Negrón, T., Hunt, T., Nikitin, D., Rychkova, O., Ermolaeva, I., Sharonova, N., ... & Gilbert, L. (2018) An exploratory study of economic abuse among substance-involved women in Kyrgyzstan, Central Asia. *Journal of Substance Use*, 23(4), 358-365.
- Johnson, L., Chen, Y., Stylianou, A., & Arnold, A. (2022) Examining the impact of economic abuse on survivors of intimate partner violence: a scoping review. *BMC public health*, 22(1), 1014.
- Kaittila, A., Hakovirta, M., & Kainulainen, H. (2024) Types of economic abuse in postseparation lives of women experiencing IPV: A qualitative study from Finland. *Violence against women*, 30(2), 426-444.
- Kanougiya, S., Daruwalla, N., Gram, L., Gupta, A. D., Sivakami, M., & Osrin, D. (2021) Economic abuse and its associations with symptoms of common mental disorders among women in a cross-sectional survey in informal settlements in Mumbai, India. *BMC public health*, 21(1), 842.
- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L., & Zwi, A. B. (2002) The world report on violence and health. *The lancet*, 360(9339), 1083-1088.
- Kutin, J., Russell, R., & Reid, M. (2017) Economic abuse between intimate partners in Australia: prevalence, health status, disability and financial stress. *Australian and New Zealand journal of public health*, 41(3), 269-274.
- Laskey, P., Bates, E. A., & Taylor, J. C. (2019) A systematic literature review of intimate partner violence victimisation: An inclusive review across gender and sexuality. *Aggression and Violent Behavior*, 47, 1-11.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984) *Stress, appraisal, and coping*. Springer Publishing.
- Lin, H. F., Postmus, J. L., Hu, H., & Stylianou, A. M. (2023) IPV experiences and financial strain over time: Insights from the blinder-oaxaca decomposition analysis. *Journal of Family and Economic Issues*, 44(2), 434-446.
- Meyer, S. R., Hardt, S., Brambilla, R., Page, S., & Stöckl, H. (2024) Explaining intimate partner violence through economic theories: A systematic review and narrative synthesis. *Aggression and Violent Behavior*, 77, 101929.
- Moustafa Ali, L., Mahmood Soliman, N., & Abdallah Moursi, H. (2022) Coping strategies for battered women regarding domestic violence. *Journal of nursing science Benha University*, 3(1), 838-854.
- Postmus J. L., Hoge G. L., Breckenridge J., Sharp-Jeffs N., Chung D. (2020) Economic abuse as an invisible form of domestic violence: A multicountry review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(2), 261-283.
- Postmus, J. L., Nikolova, K., Lin, H. F., & Johnson, L. (2022) Women's economic abuse experiences: Results from the UN multicountry study on men and violence in Asia and the Pacific. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(15-16), NP13115-NP13142.

- Postmus, J. L., Plummer, S. B., & Stylianou, A. M. (2015) Measuring economic abuse in the lives of survivors: Revising the Scale of Economic Abuse. *Violence against women*, 22(6), 692-703.
- Postmus, J. L., Plummer, S. B., McMahon, S., Murshid, N. S., & Kim, M. S. (2011) Understanding economic abuse in the lives of survivors. *Journal of interpersonal violence*, 27(3), 411-430.
- Renner, L. M., & Hartley, C. C. (2022) Women's perceptions of the helpfulness of strategies for coping with intimate partner violence. *Journal of family violence*, 37(4), 585-599.
- Sahraian, A., Ghanizadeh, A., Hashemi, S. H., Mohammadi, M. R., & Ahmadzadeh, L. (2015) Prevalence and predictors of domestic-violence towards wives by their psychiatric hospitalized husbands. *Iranian journal of psychiatry*, 10(4), 233.
- Salehi Moghadam, F., Nikorad, M., Moharer Sanagouye, G., Madadi, P., & Alimardani, S. (2024) Predicting marital intimacy based on infertility stigma and coping strategies in infertile women. *Applied Family Therapy Journal (AFTJ)*, 5(1), 229-237.
- Salimi, H., Hosseinkhani, A., Beeble, M. L., & Samavi, S. A. (2023) Examining the psychometric properties of the revised scale of economic abuse among Iranian women. *Journal of interpersonal violence*, 38(23-24), 12067-12088.
- Serpa Pimentel, A. D., Mshana, G., Aloyce, D., Peter, E., Mchome, Z., Malibwa, D., ... & Stöckl, H. (2021) Women's understanding of economic abuse in North-Western Tanzania. *Women's Health*, 17, 17455065211042180.
- Stylianou, A. M. (2018a) Economic abuse within intimate partner violence: a review of the literature. *Violence and Victims*, 33(1), 3-22.
- Stylianou, A. M. (2018b) Economic abuse experiences and depressive symptoms among victims of intimate partner violence. *Journal of family violence*, 33(6), 381-392.
- Tenkorang, E. Y., & Owusu, A. Y. (2019) Does economic abuse affect the health outcomes of women in Ghana?. *Health Education & Behavior*, 46(2), 340-348.
- Van Gelder, N., Ligthart, S., Astro, L., & Oertelt-Prigione, S. (2021) Economic abuse amongst Dutch women (formerly) victimised by intimate partner violence and abuse: A mixed methods approach. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 24(2), 89-107.
- Voth Schrag, R. J., Robinson, S. R., & Ravi, K. (2019) Understanding pathways within intimate partner violence: Economic abuse, economic hardship, and mental health. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 28(2), 222-242.
- Wood, S. N., Glass, N., & Decker, M. R. (2021) An integrative review of safety strategies for women experiencing intimate partner violence in low-and middle-income countries. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(1), 68-82.
- Yakubovich, A. R., Bartsch, A., Metheny, N., Gesink, D., & O'Campo, P. (2022) Housing interventions for women experiencing intimate partner violence: a systematic review. *The Lancet Public Health*, 7(1), e23-e35.